

Kanto Kitabı¹

Değerlendiren: Muhammed KALENDEROĞLU

Yüksek Lisans Öğrencisi, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İslam Tarihi ve Sanatları
Anabilim Dalı
Türkiye, muhammedkalenderoglu@icloud.com

Makale Bilgileri / Article Info

Makale Geçmişi (Article History):

Geliş (Received): 17.09.2021

Kabul (Accepted): 30.10.2021

Yayın (Published): 21.12.2021

Atıf/Citation: Kalenderoğlu M. (2021). Kanto Kitabı, *Konya Sanat Dergisi*, 4, 66-68.

Prof. Dr. Emine Gürsoy Naskali'nin editörlüğünde hazırlanan *Kanto Kitabı*'nın ilk baskısı 2018 yılında İstanbul'da yapılmıştır. Kitap, XIX. yüzyıl İstanbul'unda kantonun ortaya çıkışı ve eğlence hayatına girişinden bahsetmekte, dönemin ünlü kantocularının isimleri ile kantoların yer aldığı güfte mecmuaları hakkında bilgi vermekte, kantonun edebiyatımızdaki yansımalarına değinmektedir.

Kanto Kitabı'nın ilk göze çarpan özellikleri hakkında şunlar söylenebilir: Eser giriş dahil altı bölümden oluşmaktadır. Bu bölümler *Kanto*, *Kantonun Tanımı ve Dönüşümü*, *Gelenek İçinde Kanto Mecmuaları*, *Şarkılı Kantolu Karagöz Kitabı*, *Talúat Tiyatrosunun Edebiyatımıza Mirası: İbiş'in Rüyası*, *Torbali'nin Korucuk Köyünde Kanto ile İlgili İki Anlatım* şeklinde sıralanmıştır. Kitapta yer yer tablo ve görsellerden yararlanılarak ilgili makaleler içerik yönünden zenginleştirilmiştir.

Eserin *Kanto* başlığını taşıyan birinci bölümünü Ruhi Ayangil kaleme almıştır. Bu kısımda kantonun sözlük anlamı verilerek, "19. yüzyıl İstanbul'unda tiyatro oyunlarının önemsenmediği talúat tiyatrolarında çeşitlilik sağlamak ve birkaç saat boyunca halkın ilgisini canlı tutmak amacıyla, asıl oyun dışında söylenen fantezi şarkılar" şeklinde tanımlanmaktadır (s. 3). Ardından kantonun Türk tiyatrolarına ilk olarak ne zaman girdiğinden bahsedilmektedir. Yazar, kantonun; güftelerinin gündelik zevklere hitap etmesi ve ezgilerinin kolayca tekrar edilebilmesinden yola çıkılarak bir tür "alt kültür musikisi" şeklinde tanımlanmasına dikkat çekmektedir (s. 4). Ruhi Ayangil bu bölümde, Osmanlı'da ilk defa sahnede görülen Aranik Hanım, Papasköprülü Amelya Hanım, Deniz Kızı Eftalya ve Şevki Bey gibi kantoculardan bazılarını zikrederek, onların okudukları kantoların isimleri ve makamları hakkında bilgiler vermekte, günümüzde kanto geleneğini yaşatan isimlerden de bahsetmektedir (s. 5-6). Kantoların işlediği temaya göre farklı isimler almasından bahseden yazar, bu konular arasında popüler olan çoban kantosu hakkında da malumat vermektedir (s. 7-8).

Kitabın *Kantonun Tanımı ve Dönüşümü* isimli ikinci bölümünü Özge Şen Tuncel hazırlamıştır. Bu başlık altında, tıpkı birinci bölümde olduğu gibi kantonun sözlük anlamı verilerek Osmanlı'ya girişiyle ilgili tarihsel süreçten bahsedilmektedir. Yazar, kantonun tanımını şu şekilde yapmaktadır: "19. yüzyılın sonlarında İstanbul'un tiyatro çevrelerinde ortaya çıkan, müzik, dans ve teatral öğeler bir arada kullanılarak sahne üzerinde sergilenen bir

1. Naskali., E. G. (ed.) (2018). *Kanto Kitabı*, İstanbul: Kitabevi Yayınları.

"This article is licensed under a [Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/). (CC BY-NC 4.0)"

kültür ürünüdür. Yapılan bu gösteri sırasında söylenen şarkı da, gösterinin kendisi de kanto olarak adlandırılmıştır” (s. 13). Yazara göre Cumhuriyet’in ilk yıllarında plak ve gramofon kullanımının artması, kantonun farklı bir boyuta evrilmesine yol açmıştır. Plak şirketleri, kantocuların bestelerini kaydederek piyasaya sürmüş, sahne merkezli bir gösteri olan kantolar da zamanla görsel işlevini yitirerek işitsel özelliğiyle öne çıkmaya başlamıştır (s. 17). Kantoların isimleriyle, Cumhuriyet’in kadın üzerindeki algısı arasında bir ilişki kuran yazar; kadının değişen giyim alışkanlıklarını konu edinen “Bereli Kız” kantosu, kadın taksi şoförlerinden bahseden “Kadın Şoför” kantosu ve iş hayatında sekreter olarak çalışan kadınları anlatan “Daktilo” gibi kantolarla kadının toplumsal hayattaki konumunun ifade edilmek istendiğine dikkat çekmektedir (s. 18-19).

Gelenek İçinde Kanto Mecmuaları başlıklı üçüncü bölüm, Neslihan Koç Keskin ve Münevver Yoloğlu tarafından kaleme alınmıştır. Bu kısımda yazarlar, 1880-1919 yılları arasında neşredilen 28 kanto mecmuası ile kanto ihtiva eden iki elyazması defteri incelemişlerdir. Bu bölümde kantocular hakkında verilen bilgiler arasında dikkat çekilen bir husus da kanto mecmualarında ismi yer alan İsmail Hakkı Efendi’nin müezzin olduğudur (s. 28). Makalenin ek kısmında incelenen mecmuaların özellikleri bir tablo halinde “Mecmua Adı, Derleyici/Neşreden Adı, Basım Yeri, Basım Tarihi, Sayfa Sayısı” verilerek gösterilmiştir (s. 30-32). Çalışmada yer alan ikinci tabloda ise “Mecmua ve Kanto Adı, Sayfa No, Makam, Usul, İcracı/Bestekâr-Seslendirici” bilgileri verilmiştir (s. 32-39). Yazarlar inceledikleri mecmualar arasında sadece *Nuhbe-i Elhân*’ın notalı olduğu, Aleko Baconos’un eserinin de musikişinasların görsellerini içerdiği bilgisini vermektedirler. Çalışmada tabloların ardından Osmanlı süreli yayınlarında yer alan kantoya dair birkaç görsele yer verilmektedir. Bu bağlamda kadın ve erkek kantoculardan Aleko Efendi, Abraham Caracach, Peruz Terzekyan ile Shamiram Kelleciyan gibi isimlerin fotoğrafları çalışmaya zenginlik katmaktadır (s. 42-45).

Kanto Kitabı’nın dördüncü makalesi, *Şarkılı Kantolu Karagöz Kitabı*’dır. Bünyamin Tan’ın hazırladığı bu çalışma, kitaptaki diğer makalelere kıyasla oldukça hacimlidir. 185 sayfalık *Kanto Kitabı*’nın 115 sayfasını oluşturan bu çalışma, önceki makalelerde olduğu gibi bir kanto tanımı yaparak başlamaktadır. Yazar, Hacivat-Karagöz karakterlerinin ilk defa ne zaman ortaya çıktığına dair farklı görüşleri aktarmakta (s. 48), ardından makalenin konusunu oluşturan *Şarkılı Kantolu Karagöz Kitabı* hakkında bilgiler vermektedir. Söz konusu kitabın 1909 yılında İhsan Rahim tarafından neşredilen bir eser olduğunu ve bu eserin; oyun metinlerinin sonlarına ilave edilen marş ve şarkılarıyla Karagöz-Hacivat oyunlarında daha önce hiç görülmemeyen yenilikleri içerdiğine dikkat çekmektedir (s. 49). Bünyamin Tan, yaptığı araştırmada *Şarkılı Kantolu Karagöz Kitabı*’nın ilk cildindeki on hikâyeye ulaşabildiğini ifade etmektedir. Çalışmasında da ulaşabildiği bu on adet Karagöz-Hacivat oyununun metinlerine yer vermektedir (s. 54-161). Bu metinlerin içerisinde yer alan şarkı ya da marşlar da güfte ve bestekar bilgileriyle birlikte verilmektedir.

Talûat Tiyatrosunun Edebiyatımıza Mirası: İbiş’in Rüyası, kitabın beşinci makalesidir. Efnan Dervişoğlu’nun hazırladığı bu bölümde Tarık Buğra’nın *İbiş’in Rüyası* adlı romanı konu alınmıştır. Yazar, romanın yazım aşamasından ve romanda yer alan karakterlerin gerçek hayatta kimlerden esinlenilerek oluşturulduğundan bahsetmektedir (s. 168). Çalışmada yer yer *İbiş’in Rüyası* isimli romandan alıntılar yapılarak kantocu karakterler ve talûat tiyatrosu üzerinden dönemin kanto anlayışına dair bir çıkarım yapılmak istenmiştir (s. 171-175).

Torbalı’nın Korucuk Köyü’nde Kanto ile İlgili İki Anlatım başlıklı iki sayfalık son bölüm ise Necat Çetin ve Enes Hançer’in Korucuk Köyü sakinleri ile yaptıkları röportaja ayrılmıştır. Bu kısa bölümde köy sakinlerinden iki kişinin kanto hakkındaki düşüncelerine yer verilmiştir (s.179-180).

Kanto Kitabı, muhtevalarından kısaca bahsettiğimiz beş makale ile bir röportajın derlenmesiyle oluşmaktadır. Kitaptaki çalışmaların hemen hepsinde kantonun sözlük tanımı, tarihsel süreçteki oluşumu ve talûat tiyatrolarıyla olan ilişkisinden bahsedilmektedir. Bu haliyle, çalışmanın tamamına bakıldığında kanto hakkında birtakım tekrarların meydana geldiği görülmektedir. Okuyucunun dikkatinden kaçmayacak düzeyde olan bu tekrar durumunun düzeltilmesi, kitabın akıcılığına müsbet yönde katkı sağlayacaktır.

Kanto Kitabı'nın bütününe bakıldığında, çalışmaların uzunluk kısalık açısından birbirlerine yakın olmadıklarını söylemek mümkündür. Kitaptaki bazı makalelerin oldukça kısa (birinci makale 6, ikinci makale 10; röportaj ise 2 sayfa), bir makalenin de içeriği dolayısıyla oldukça hacimli olduğu (115 sayfa) belirtilmelidir. Kitapta benzer hacimdeki çalışmaların yer almayışı esere yapılabilecek olumsuz ve büyük bir eleştiri olmamakla birlikte, çalışmaların hacim yönünden daha dengeli olmaları beklenirdi.

Tüm bu değerlendirmeler sonucunda *Kanto Kitabı*, dönemin meşhur kantocularından, kanto ihtiva eden mecmualardan ve kantonun edebiyatımıza olan yansımasından; daha önce görülmeyen bir yenilik olarak Hacivat Karagöz oyunlarına ilave edilen kanto metinlerinden bahsetmektedir. Dönemin ünlü kantocularının fotoğraflarını ve kantonun süreli yayınlara yansıyan görsellerini ihtiva etmesi bakımından da ilgi çekici görünmektedir.

